

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

16 травня 2025 р., м. Одеса

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE INSTITUTION "SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY NAMED AFTER K.D. USHYNsky"
MOLDOVA STATE UNIVERSITY
UNIVERSITY OF THE NATIONAL EDUCATION COMMISSION, KRAKOW
VILNIUS UNIVERSITY
JOHNS HOPKINS UNIVERSITY
ODESA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY
KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY NAMED AFTER H. S. SKOVORODA
CLASSICAL PRIVATE UNIVERSITY
VASYL' STUS DONETSK NATIONAL UNIVERSITY**

**ACTUAL PROBLEMS
OF PRACTICAL PSYCHOLOGY**

Collection of scientific works
International Scientific and Practical Internet Conference

May 16, 2025

Odesa – 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАРОДНОЇ ОСВІТИ В КРАКОВІ
ВІЛЬНЮСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ ДЖОНСА ГОПКІНСА
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

16 травня 2025 року

Одеса – 2025

UDK 001+159.9 (063)
ВБК 72+88.4

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Бойків А. С.317

МОДЕЛЬ ОПИТУВАННЯ ПРО ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН «ТРИ ЦЕНТРИ ЛЮДИНИ» В ПРОЦЕСІ ПСИХОРЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ/УЧАСНИЦЬ БОЙОВИХ ДІЙ

Борисова О.О.321

ОСОБЛИВОСТІ РАННІХ СЕКСУАЛЬНИХ СТОСУНКІВ У СТАРШОМУ ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Панченко М. О., Денисенко А.О.324

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ТА ТРИВОЖНОСТІ У ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Набока О. О.327

Секція V.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ – ВЗАЄМОДІЯ ПСИХОЛОГА, УЧИТЕЛЯ І БАТЬКІВ.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПРОЯВУ КОНФЛІКТНОСТІ У ПІДЛІТКІВ

Багулова В., Оверчук В.330

РОЛЬ ЕКЗОГЕННИХ ФАКТОРІВ У ФОРМУВАННІ НЕГАТИВНОГО ДИТЯЧОГО ДОСВІДУ

Бичко К.А., Таран О.П.336

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ПІДЛІТКІВ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Гончаренко І. О., Макаренко Н. М.339

БАТЬКІВСЬКА ЛЮБОВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКІ ВЗАЄМИНИ

Калюжна П.І., Денисенко А.О.341

РЕАКЦІЯ НА ВАЖКИЙ СТРЕС І ПОРУШЕННЯ АДАПТАЦІЇ У ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ШЛЯХИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Кириченко В. А., Мітіна С. В.344

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВІВ ТА ПРОЯВІВ СХИЛЬНОСТІ ДО БРЕХНІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Ліпецька Л.О.346

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ І ТРИВОЖНОСТІ У СТУДЕНТІВ ПЕРШОКУРСНИКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ЧАСУ

Панасюгіна В., Оверчук В.351

ВПЛИВ ДИТЯЧОЇ ПСИХОТРАВМИ НА ФОРМУВАННЯ ДИСФУНКЦІЙНИХ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ

Пестерева К.С., Чугуєва І.Є.357

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АВА-ТЕРАПІЇ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З РАС

Погрібний Г.С., Грек О.М.359

відновлення. Це дозволить не лише подолати наслідки травматичного досвіду, а й закласти основи психічної стійкості майбутнього покоління.

Література:

1. Khamis V. Post-traumatic stress disorder among Palestinian children // Journal of Child and Family Studies. – 2014. – Vol. 23, № 2. – P. 536–542.
2. Masten A. Ordinary Magic: Resilience in Development. – New York : Guilford Press, 2014. – 370 p.
3. Perry B. D., Szalavitz M. The Boy Who Was Raised as a Dog. – New York : Basic Books, 2006. – 275 p.
4. UNICEF Ukraine. Children in Ukraine Crisis Report [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу: <https://www.unicef.org/ukraine> – Назва з екрана.
5. Всесвітня організація охорони здоров'я. Mental health and well-being [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.who.int> – Назва з екрана.
6. Ільїна Н. С. Дитяча психологія. – Київ : Освіта, 2012. – 304 с.
7. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Аналітична довідка. – Київ : Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2023.
8. Карачевцева О. Травматизація дитячої свідомості в умовах війни. – Київ : Наукова думка, 2023. – 156 с.
9. Малярик М. Війна та психіка дитини. – Львів : Свічадо, 2023. – 95 с.
10. Панасюк І. М. Психологія стресу та адаптації. – Київ : Освіта, 2015. – 212 с.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВІВ ТА ПРОЯВІВ СХИЛЬНОСТІ ДО БРЕХНІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Ліпецька Л.О.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Мета, задачі та методи емпіричного дослідження

Мета нашого емпіричного дослідження полягає в дослідженні неправди у підлітків, подальшої її профілактики та корекції;

Для здійснення мети емпіричного дослідження були поставлені наступні завдання:

1. Вивчення особливостей неправди в підлітковому віці;
2. Вибір психодіагностичних методик дослідження неправди та захисних механізмів у дітей від 15 до 17 років;
3. Збір та діагностика групи дітей віком 15-17 років;
4. Виявлення схильності до неправдивої поведінки та домінуючих мотивів неправди у підлітків;
5. Аналіз взаємозв'язків показників, що характеризують схильність до брехні у підлітків та домінуючі захисні механізми;
6. Профілактика та корекція дитячої неправди.

Для виконання поставлених завдань ми використовували психодіагностичний комплекс методів дослідження: теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми неправди та кількісний і якісний аналіз інформації; психодіагностичні методики:

1. Методика Мій захист (мета - одержати інформацію про способи самозахисту дітей, про нечесність у їхньому житті).

2. Методика Це про тебе сказано (мета - діагностика схильності до нечесного поведінки).
3. Методика на виявлення домінуючих мотивів неправди (мета – виявлення домінуючих мотивів неправдивої поведінки).
4. Методика Копінг-тест (мета виявлення копінг-механізмів, вибір способів подолання проблем у різних ситуаціях а також копінг-стратегії)
5. Проективна методика Неіснуюча тварина (мета – діагностика наявності захисних механізмів, реакцій).
6. Методика Індекс життєвого стилю (мета – діагностика механізмів психологічного захисту).

Збір емпіричних даних проводився в Таїровській загальноосвітній школі І-ІІІ рівнів Овідіопольського району Одеської області на вибірці 106 випробовуваних у віці від 15 до 17 років, на протязі 2 місяців

Аналіз індивідуальних даних, що характеризують схильність підлітків до брехні

В результаті проведеного дослідження були отримані ряд даних, які піддалися подальшій обробці та детальному аналізу, що відображені на графіку індивідуальних даних.

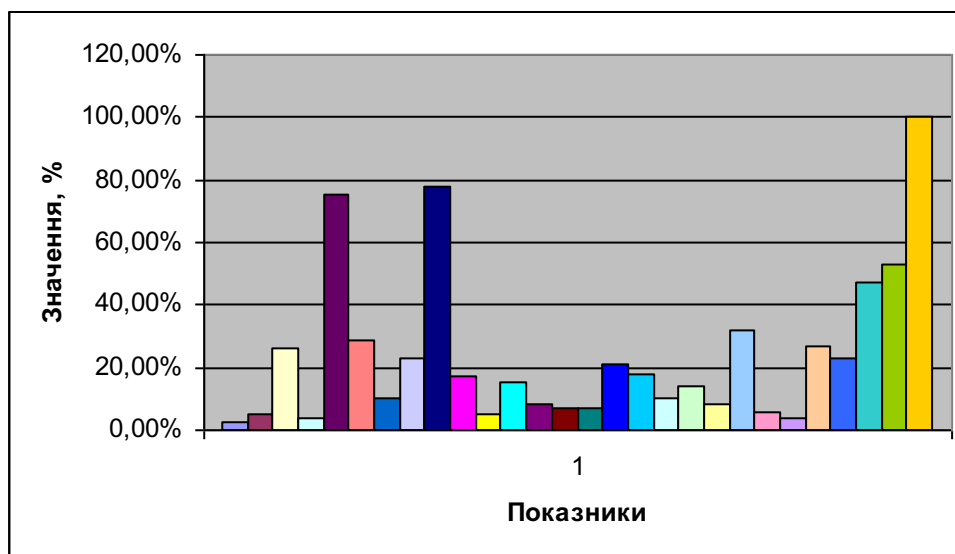

Рис. 2.1 Графік індивідуальних даних, що характеризують схильність підлітків до брехні

Примітка: показники:

1. Конфронтаційний копінг	15. Компенсація
2. Дистанціювання	16. Проекція
3. Самоконтроль	17. Заміщення
4. Пошук соціальної підтримки	18. Інтелектуалізація
5. Прийняття відповідальності	19. Раціоналізація
6. Втеча-уникнення	20. брехня щоб уникнути покарання
7. Планування вирішення проблеми	21. брехня з метою захисту товаришів
8. Позитивна переоцінка сорому	22. брехня щоб уникнути приниження та сорому

9. низький рівень схильності до брехні	23. брехня з метою підвищення свого соц. статусу
10. помірний рівень схильності до брехні	24. бажання не створювати невмілої ситуації
11. високий рівень схильності до брехні	25. «Виправдана» брехня
12. Заперечення	26. шукають виправдання
13. Подавлення	27. не шукають виправдання
14. Регресія	28. наявність захисних механізмів

За даними методики «Копінг-тест» 3 (2,25 %) випробуваних звертаються до такої стратегії, як «Конфронтаційний копінг»; 6 (5 %) – «Дистанціювання»; 35 (26 %) – «Самоконтроль»; 5 (4 %) – «Пошук соціальної підтримки»; 1 (0,75%) – «Прийняття відповідальності»; 38 (29 %) – «Втеча-уникнення»; 13 (10 %) «Планування вирішення проблеми» та 32 (23 %) – до «Позитивної переоцінки». Отже, підлітки частіше використовують такі копінг-стратегії, як «Самоконтроль», «Втечу-уникнення» та «Позитивну переоцінку», що відображає схильність дітей до уявних прагнень і поведінкових зусиль, направлених на уникнення або втечу від рішення проблем, а також показує прагнення по створенню позитивного значення з фокусуванням на зростанні власної особи. Аналіз методики «Це про тебе сказано» показує, що 80 (78 %) підлітків мають низьку схильність до неправдивої поведінки; 17 (17 %) – помірний рівень та 5 (5 %) – високий. Це свідчить про те, що більшість дітей не знімають з себе відповідальність у вирішенні своїх проблем та не шукають винуватців своїх невдач в зовнішньому середовищі, на відміну від тих, які не визнають свою роль в проблемі та не намагаються її адекватно вирішити.

Результати методики «Індекс життєвого стилю» дозволяють зробити наступні висновки: 18 (15 %) випробуваних вдаються до такого захисного механізму, як «Заперечення»; 9 (8 %) – «Подавлення»; 8 (7 %) – «Регресія» та «Компенсація»; 26 (21 %) – «Проекція»; 22 (18 %) – «Заміщення»; 12 (10 %) – «Інтелектуалізація» та 17 (14 %) – «Раціоналізація».

Таким чином, з'ясувалося, що в структурі механізмів психологічного захисту у респондентів значну роль відіграє адаптивний психологічний захист - «Проекція», а також «Заміщення», які виявляються в тому, що негативний, соціально мало схвалюваний відтінок почуттів, які переживаються підлітками, та властивостей, наприклад, агресивність незрідка приписується іншим оточуючим, щоб виправдати свою власну агресивність або недобррозичливість, яка виявляється в захисних цілях.

Судячи з результатів методики «Неіснуюча тварина», робимо висновок, що 106 (100 %) респондентів характеризуються наявністю захисних механізмів, реакцій, які виявляються в розрядці пригнічених емоцій, що спрямовані на об'єкти і що представляють меншу небезпеку або доступніші, ніж ті, що викликали негативні емоції та відчуття.

Дані методики «Виявлення домінуючих мотивів брехні» свідчать про те, що у 16 (8 %) підлітків домінуючим мотивом неправдивої поведінки є брехня щоб

уникнути покарання; 69 (32 %) - брехня з метою захисту товаришів; 12 (6 %) - брехня щоб уникнути приниження та сорому; 8 (4 %) - брехня з метою підвищення свого соціального статусу; 60 (27 %) - бажання не створювати невмілої ситуації та 48 (23 %) - «Виправдана» брехня.

Таким чином, найбільш характерна для підлітків «Виправдана брехня», а також брехня з метою захисту товариша, яка пов'язана з тим, що відношення підлітків до брехні в захист товариша менш строге з точки зору покарання, чим до таких видів брехні як брехня з самозбереження, уникнення або ради підвищення свого соціального статусу.

Аналіз результатів методики «Мій захист» дозволяють зробити висновок, що 50 (47 %) випробуваних шукають виправдання у своїй неправдивій поведінці, на відміну від тих 56 (53 %), які не виправдовують свої дії.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що підлітки беруть на себе відповідальність за свої вчинки і свідомо відповідають за них.

3 Взаємозв'язки показників, що характеризують схильність до брехні у підлітків та домінуючі захисні механізми

Для визначення характеру взаємозв'язку показників психологічного захисту особи та її схильності до брехні був проведений кореляційний аналіз.

Таблиця 2.3.1

Статистично достовірні взаємозв'язки між показниками, що характеризують прояв психологічного захисту, мотиви і схильність до брехні у підлітків

показники	Схильність до нечесної поведінки	Брехня щоб уникнути покарання	Брехня з метою захисту товаришів	Брехня щоб уникнути приниження та сорому	Брехня з метою підвищення свого соц. статусу
Заперечення			-,308(**)		,214(*)
Подавлення		,256(**)	-,435(**)		
Регресія		,263(**)	-,295(**)		
Компенсація		,193(*)	-,218(*)		
Заміщення	,218(*)	,342(**)	-,287(**)		
Дистанціювання			-,253(**)		
Пошук соц.підтримки				-,235(*)	
втеча-уникнення	,238(*)	,255(**)			
Планування вирішення проблеми	-,241(*)	-,320(**)		-,200(*)	-,228(*)
Позитивна переоцінка	-,221(*)				

Примітка. (*) – кореляція статистично достовірна на рівні $p < 0,05$;

(**) – кореляція статистично достовірна на рівні $p < 0,01$.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного нами дослідження ми можемо зробити наступні висновки:

1. Встановлено за результатами методики «Копінг-тест», що підлітки частіше використовують такі копінг-стратегії, як «Самоконтроль», «Втеча-уникнення» та «Позитивну переоцінку», що відображає схильність дітей до уявних прагнень і поведінкових зусиль, направлених на уникнення або втечу від рішення проблем, а також показує прагнення по створенню позитивного значення з фокусуванням на зростанні власної особи.

2. Аналіз методики «Це про тебе сказано» показує, що більшість дітей не знімають з себе відповідальність у вирішенні своїх проблем та не шукають винуватців своїх невдач в зовнішньому середовищі, на відміну від тих, які не визнають свою роль в проблемі та не намагаються її адекватно вирішити.

3. Результати методики «Індекс життєвого стилю» показали, що в структурі механізмів психологічного захисту у респондентів значну роль відіграє адаптивний психологічний захист - «Проекція», а також «Заміщення», які виявляються в тому, що негативний, соціально мало схвалюваний відтінок почуттів, які переживаються підлітками, та властивостей, наприклад, агресивність приписується іншим оточуючим, щоб виправдати свою власну агресивність або недоброзичливість, яка виявляється в захисних цілях.

4. Встановлено за результатами методики «Неіснуюча тварина», що 100 % респондентів характеризуються наявністю захисних механізмів, реакцій, які виявляються в розрядці пригнічених емоцій, що прямують на об'єкти і що представляють меншу небезпеку або доступніші, ніж ті, що викликали негативні емоції та відчуття.

5. Виявлено, що найбільш характерна для підлітків «Виправдана брехня», а також брехня з метою захисту товариша, яка пов'язана з тим, що відношення підлітків до брехні в захист товариша менш строге з точки зору покарання, чим до таких видів брехні як брехня з самозбереження, уникнення або ради підвищення свого соціального статусу.

6. Результати кореляційного дослідження дозволили визначити, що показник «схильність до нечесної поведінки» виявляє позитивні кореляції з показниками «заміщення» ($r=0,218$; $p<0,05$), «втеча-уникнення» ($r=0,238$; $p<0,05$), та негативно пов'язаний з показниками «планування вирішення проблем» ($r=-0,241$; $p<0,05$) й «позитивна переоцінка» ($r=-0,241$; $p<0,05$).

Показник «Брехня щоб уникнути покарання» розкриває позитивні кореляції з показниками «подавлення» ($r=0,256$; $p<0,01$), «регресія» ($r=0,263$; $p<0,01$), «компенсація» ($r=0,193$; $p<0,05$), «заміщення» ($r=0,342$; $p<0,01$), «втеча-уникнення» ($r=0,255$; $p<0,01$), та негативно співвідноситься з показником «планування вирішення проблеми» ($r=-0,320$; $p<0,01$).

Дані свідчать про те, що прагнення уникнути покарання виявляється унаслідок захисних механізмів подавлення, регресія, компенсація, заміщення, а також втеча-уникнення, та тому не характеризує людей, схильних удаватися до планування вирішення проблем.

Показник «Брехня з метою захисту товариша» негативно виявляється з показниками «заперечення» ($r=-0,308$; $p<0,01$), «подавлення» ($r=-0,435$; $p<0,01$), «регресія» ($r=-0,295$; $p<0,01$), «компенсація» ($r=-0,218$; $p<0,05$), «заміщення» ($r=-0,287$; $p<0,01$) та «дистанціювання» ($r=-0,253$; $p<0,01$).

Аналіз свідчить про те, що вдавання до захисних тенденцій не властиве для людей, які брешуть в ім'я захисту свого товариша.

Показник «Брехня щоб уникнути приниження і сорому» негативно виражається з показниками «пошук соціальної підтримки» ($r=-0,235$; $p<0,05$) і «планування вирішення проблеми» ($r=-0,200$; $p<0,05$).

Результати вказують на той факт, що спотворення інформації з метою уникнення приниження і сорому не характеризується проявом захисних механізмів.

Показник «Брехня з метою підвищення свого соціального статусу» проявляє позитивні кореляції з показником «заперечення» ($r=0,214$; $p<0,05$) і негативно є з показником «планування вирішення проблеми» ($r=-0,228$; $p<0,05$).

Ці дані свідчать про те, що підліткам властива брехня як прояв дії механізму заперечення, і не є допустимою для людей, які у важких, неоднозначних ситуаціях схильні удаватися до планування вирішення проблем.

Література:

1. Александров Ю. В. Психологія брехні. *World science: problems, prospects and innovations: The 4th International scientific and practical conference (Toronto, Canada, December 23-25, 2020)*, 2020. С. 171–176.
2. Войтенко Т. О. Особливості соціальної адаптації підлітків і використання брехні у процесі інтеграції в суспільство. *Український журнал соціальної психології*, 2019. №4. С. 124–129.
3. Глушкова Л. А. Психологічні аспекти брехні у підлітковому віці. *Психологія і суспільство*, 2018. 3(1). С. 56–62.
4. Екман П. Чому діти брешуть. Київ : Педагогіка–Прес, 2019. 238 с.
5. Кафедра психології Національного університету "Києво-Могилянська академія" *Роль соціальних мереж у формуванні підліткових переконань і схильності до брехні*. 2017. 4, С. 21–27 URL: <https://psychology.ukma.edu.ua> (дата звернення: 05.04.2025).

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ І ТРИВОЖНОСТІ У СТУДЕНТІВ ПЕРШОКУРСНИКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ЧАСУ

Панасюгіна В., Оверчук В.

Донецький національний університет
імені Василя Стуса

Актуальність теми: Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується екстремальними умовами, пов'язаними з повномасштабною військовою агресією. Ці реалії спричиняють значні психотравмуючі впливи та створюють безпрецедентні виклики для всіх соціальних груп, зокрема для молоді, яка розпочинає здобуття вищої освіти. Вступ до закладів вищої освіти